

Actieplan Hout 2000; een plan voor de hele sector?

In september dit jaar is het Actieplan Hout 2000 aangeboden aan de staatssecretaris van LNV, mevrouw Faber. Directe aanleiding voor dit plan was de vaststelling, medio vorig jaar, dat bij het realiseren van beleidsdoelstellingen op het gebied van bos- en houtvoorziening knelpunten bestaan. Op verzoek van de ministeries van EZ en LNV heeft een regiegroep uit de bos- en houtsector daarvoor oplossingen geformuleerd in het Actieplan Hout 2000. Het doel van dit actieplan is "door concrete acties te komen tot de verbetering van de economische situatie in de Nederlandse bos- en houtsector en een verhoging van het houtgebruik in Nederland".

In dit artikel wordt het Actieplan Hout gezien in het licht van de actuele ontwikkelingen in de bosbouw. De auteurs zijn van mening dat het Actieplan een uitstekend initiatief is om hout opnieuw onder de aandacht te brengen bij beleidsmakers en bedrijven in de houtketen. Verschillende actiepunten kunnen de economische situatie in de sector een nieuwe impuls geven. Toch geeft het Actieplan ook aanleiding tot enkele kritische kanttekeningen, zoals over de positie van de bosbedrijven in het geheel en over de internationale context. Het Actieplan Hout hanteert drie uitgangspunten die kansen bieden voor de Nederlandse bos- en houtsector:

- De meeste Nederlandse bosc-eigenaren beheren hun bos duurzaam. Mooi en gevarieerd bos is mogelijk met en dankzij de oogst van hout. Dit moet wel met het publiek gecommuniceerd worden.
- Verwerking van hout is mogelijk als het te oogsten hout aan de eisen van de markt voldoet en de industrie levensbaar is. Hiervoor moet wel een aantal knelpunten worden weggenomen.
- Het Nederlandse bos levert steeds beter hout waarmee bosc-eigenaren bestaande of nieuwe markten kunnen bedienen, terwijl innovaties en product vernieuwingen nieuwe markten creëren.

Er liggen dus in principe goede mogelijkheden voor een gezonde bos- en houtsector in Nederland in de toekomst. Het Actieplan gaat vervolgens in op de unieke eigenschappen van hout als duurzame en hernieuwbare grondstof. Productie (en verwerking) van deze grondstof is echter alleen mogelijk als het voor de bedrijven voldoende rendement oplevert. Daartoe moet aan de volgende voorwaarden worden voldaan:

- Er moet voldoende hout met de juiste samenstelling (houtsoort en kwaliteit) tegen marktconforme condities op de

korte en langere termijn beschikbaar zijn.

- Zowel het hout als de producten moeten op een maatschappelijk verantwoorde wijze worden geproduceerd.
- De vestigingsplaatscondities in Nederland moeten concurrerend zijn met het buitenland.

Dit vraagt volgens het Actieplan om een economisch en bedrijfsmatig denken en handelen van de gehele bos- en houtsector, die daarbij op een ondubbelzinnige wijze wordt ondersteund door het bos- en houtvoorzieningsbeleid van de overheid.

Vanuit dit credo heeft de regiegroep knelpunten geïnventariseerd en actiepunten beschreven voor de volgende vier thema's.

Hout; duurzaam natuurlijk!

Hout is een goed product, het is een milieuvriendelijk en duurzaam materiaal dat zich door zijn hernieuwbaarheid onderscheidt van vrijwel alle concurrerende materialen. De toenemende invloed van de publieke opinie vraagt een verantwoording voor het handelen van de bosc-eigenaar (duurzaam bosbeheer). Bosc-eigenaren ontwikkelen een aantal goede initiatieven (o.a. certificering en verhoging van de biodiversiteit) om in te spelen op de publieke opinie, maar tot op he-

Acties thema 1 "Hout: Duurzaam natuurlijk!"

- Bevorder algemene voorlichting en promotie naar het publiek en gemeenten
- Organiseer voorlichtingsactiviteiten gericht op specifieke doelgroepen
- Stimuleer certificering van bosbeheer en chain of custody
- Introduceer een streekgebonden herkomstlabel

den nog met onvoldoende resultaat. Houtoogst is, in de ogen van het publiek, nog te veel natuurvernietiging met als gevolg dat een belangrijke troefkaart van hout, het bijdragen aan het verminderen van de milieubelasting, onvoldoende uitgespeeld kan worden.

Het Actieplan schetst een overtuigend beeld van het belang en de waardering van hout, de invloed van de publieke opinie en de positieve ontwikkelingen in het bosbeheer. Doordat de consument een negatief beeld heeft van houtoogst kan deze positieve boodschap echter niet effectief overgebracht worden. Als oplossing voor dit knelpunt kiest het Actieplan voor professionele communicatie, met onder andere doelgroepmanifestaties en voorlichting als actiepunten. Hoewel communicatie een nuttig instrument is, betwijfelen we toch of dit in de vorm van eenrichtingsverkeer de oplossing kan bieden voor het geschetste knelpunt. De goede eigenschappen van hout als hernieuwbare grondstof worden al tientallen jaren bezongen en de boodschap dat bosbouwers prima voor ons bos zorgen is waarschijnlijk al zo oud als de professie zelf. Het werkelijke knelpunt ligt misschien in het bos. Gaat u eens kijken als er ergens hout wordt geoogst, vooral bij nat weer, en beoordeel wat u ziet met de ogen van een recreant. Of nog beter: ga met recreanten naar het bos toe en laat ze zelf hun mening geven over de werkzaamheden en de resultaten. Het is wellicht een ontvullende ervaring, maar het kan wel duidelijk maken waar de schoen wringt. Waar het om gaat is dat niet eenzijdig naar de consument wordt gewezen om een boodschap over te dragen; die consument heeft een reden voor zijn opvattingen en daar kunnen we ook van leren.

Nederlands hout voor nu en in de toekomst

Dit thema behandelt de zorgen van de houtverwerkende industrie over de continuïteit en de samenstelling van het inlandse houtaanbod op korte en lange termijn. Voor de korte termijn is de houtvoorziening te verbeteren door stimulering van de houtoogst (voorlichting/advies) en door exploitatie van een houtbank, jaarlijkse houtveilingen en een houtwinkel.

Ook op de middellange termijn heeft de beseigenaar volgens het Actieplan mogelijkheden om zijn houtaanbod af te stemmen op de behoefte van de verwerkende industrie. Dit vraagt kennis van de beseigenaar over wat er in zijn bos aanwezig is (wat staat er, hoe groeit het en hoe is de groei te bevorderen) en een visie op de toekomstige mogelijkheden.

Op de langere termijn ziet het Actieplan betere mogelijkheden om de bossamenstelling te sturen. Naar verwachting zal het Nederlandse bos zich in de toekomst ontwikkelen richting meer inheemse boomsoorten (bos met accent natuur, nationale parken, geïntegreerd bosbeheer). Dit kan op termijn problemen opleveren voor de grondstofvoorziening van de houtverwerkende industrie. De opstellers van het Actieplan zijn dan ook van me-

ning dat de overheid gericht moet sturen op houtproductie en voldoende bruikbare houtsoorten in het Nederlandse bos.

Op de korte termijn pleit het Actieplan voor een toename van de oogst uit de bestaande bossen. Zonder de overige bosfuncties nadelig te beïnvloeden kan naar zeggen 350.000 m³ meer hout geoogst worden. Hierbij komt echter niet de vraag aan de orde waarom de beseigenaars nu al niet meer oogsten. Verschillende acties zoals Meer dunnen - Beter bos hebben in het verleden niet tot een substantiële verhoging van de houtoogst geleid. Blijkaar hebben we het houtaanbodgedrag van de beseigenaar nog onvoldoende in beeld.

De rondhoutbank, houtveiling en houtwinkel moeten er volgens het Actieplan toe leiden dat de transparantie van de rondhoutmarkt toeneemt en beseigenaars zullen worden geprikkeld om meer vraaggericht hout aan te bieden. Het is goed dat dit initiatief nu van de grond komt, maar het is op de langere termijn alleen zinvol wanneer zowel vragers als aanbieders ervan kunnen profiteren. Voor het uiteindelijke succes van de houtbank is dus ook medewerking van de houtvragers essentieel. Zij willen inzicht in het houtaanbod voor een aantal ja-

Acties thema 2 "Nederlands hout voor nu en in de toekomst"

Korte termijn:

- Stimuleer houtoogst
- Invoering en gebruik van Rondhoutbank, Houtveiling en Houtwinkel

Middellange termijn:

- Sturing samenstelling van de houtvoorraad in het bos
- Verhoging aandeel populier bij aanleg nieuw bos
- Omvorming slecht groeiend bos

Lange termijn

- Bosbeleid moet expliciet kiezen voor houtproductie
- Correctie van de bossamenstelling
- Studie naar toekomstige houtproductie

ren vooruit, maar zijn ze ook bereid vooraf garanties te geven over afname? De marktprocessen zullen veranderen, maar wie wordt daar uiteindelijk beter van? Dat zou ook de concurrentie van over de grens kunnen zijn.

Dat brengt ons op een ander gemis in het Actieplan: een zekere veronachtzaming van de internationale context. In deze tijd van internationalisering en Europese integratie kun je de sector toch niet meer los van de internationale context beschouwen? In de inleiding van het Actieplan wordt nog wel gesproken over marktconforme condities (waarbij waarschijnlijk op de internationale houtmarkt gedoeld wordt) en over concurrerende vestigingsplaatscondities ten opzichte van het buitenland. Ook import en export worden in een kader bij de inleiding genoemd, maar ze zijn blijkbaar verder niet van invloed op de beschreven problematiek. Voor de interpretatie van de knelpunten maakt het echter nogal wat uit of bijvoorbeeld het veronderstelde tekort aan lariks en populier gemakkelijk in Duitsland en België aangevuld kan worden of dat het een Europees verschijnsel is.

Op de middellange termijn kan volgens het Actieplan door gericht te sturen in het huidige productieapparaat (het bos) het aanbod aan producten worden afgestemd op de vraag. Echter, ook als je alleen naar de Nederlandse situatie kijkt is het pleidooi voor gerichte sturing van de boomsoortensamenstelling met het oog op houtproductie verre van overtuigend. De verschuiving die zich op termijn aandient in de soortensamenstelling is het gevolg van de bewuste keuzen die boscigenaren maken om hun bos anders te gaan beheren. Daar hebben ze goede redenen

voor, zoals verhogen van de biodiversiteit, verlaging van beheerskosten, verbeteren van de bosstructuur of spreiding van risico's met het oog op de houtmarkt. De gevolgen hiervan voor de houtverwerkende industrie dienen zich tijdig aan, zodat deze bedrijven tientallen jaren hebben om zich aan de veranderende omstandigheden aan te passen. Ook dat is afstemming van vraag en aanbod. Maar in hoeverre is de houtverwerkende industrie bereid zich aan te passen aan het Nederlandse aanbod? Of wordt het in de toekomst alleen buitenlands hout dat door onze industrie wordt verwerkt? Hoeveel reikt de planningshorizon van het gemiddelde houtverwerkende bedrijf? Kan de industrie echt voorspellen waar op middellange termijn behoefte aan is? En welke garanties kunnen ze aan boscigenaren geven dat de nu favoriete houtsoorten straks ook afgenomen worden?

Op de langere termijn wordt een correctie van de boomsoortensamenstelling als een van de actiepunten genoemd. Naar ons idee is sturing van het houtaanbod op de lange termijn een hachelijke zaak waar de overheid zich niet snel in zal storten. Wel kan van die overheid gevraagd worden om het belang van houtproductie en de werking van de houtmarkt in algemene zin te ondersteunen. Dat kan via onderzoek, voorlichting en faciliteren van particuliere initiatieven, zoals de houtbank. De overheid zou hierin ook naar onze mening zeker wat meer enthousiasme moeten opbrengen en moet dit ook verankeren in het beleid, zoals het Actieplan terecht stelt. Maar een voorstel tot gedetailleerde sturing van de boomsoortenkeuze (onder de nogal tendentieuze titel "correctie van de bossamenstelling") is moeilijk te verenigen met de ten-

dens tot sturen op hoofdlijnen. En het lijkt ook voorbij te gaan aan de invulling die boscigenaren en samenleving geven aan duurzaam bosbeheer.

De Nederlandse houtketen georganiseerd

Dit thema gaat in op het zoeken naar nieuwe en uitbreiden van bestaande markten voor Nederlands hout.

Het Actieplan constateert dat tot op heden bedrijven binnen de bos- en houtsector vooral georganiseerd zijn naar branche; van een ketengerichte organisatie is nog maar beperkt sprake. Binnen het thema wordt het product dat uit het bos komt als uitgangssituatie genomen en van daaruit wordt gekeken hoe dit product beter vermarkt kan worden. De voorstellen zijn concreet, praktisch en uitvoerbaar. Hopelijk geeft het Actieplan nu het laatste zetje om de goede voornemens daadwerkelijk te realiseren.

Houtkennis? Onmisbaar!

Dit thema behandelt de mogelijkheden voor een effectieve en moderne kennisinfrastructuur als belangrijke voorwaarde voor een succesvolle ontwikkeling van de sector. De reden dat dit nog ontbreekt hangt volgens het Actieplan samen met de structuur van de sector; deze bestaat uit vrij kleine en middelgrote bedrijven die in het algemeen weinig investeren in vernieuwing. Veelal hebben deze bedrijven geen eigen

Acties thema 3 "Nederlandse houtketen georganiseerd"

- Vergroot de afzetmogelijkheden van Nederlands hout
- Verbeter de communicatie
- Bevorder Research & Development.

Acties thema 4 "Houtkennis? Onmisbaar!"

- Verbeter de verankering van houtteeltkundige, houttechnische en houttechnologische en marketing en bedrijfskundige aspecten in bestaande bosgeoriënteerde opleidingen.
- Intensiveer bedrijfsgerichte voorlichting
- Breidt strategisch onderzoek uit
- Vergroot bereikbaarheid subsidies

ontwikkelingsafdeling, weinig geschoold personeel en het ontbreekt hen vaak aan professioneel ondernemerschap. Wat betreft onderzoek en ontwikkeling van nieuwe producten kijken dergelijke bedrijven vaak alleen naar de korte termijn.

Ook bij dit thema zijn de voorstellen goed doordacht en klaar voor uitvoering door de sector.

Tot slot

Het Actieplan beschrijft aan de hand van vier thema's vele concrete actiepunten gericht op verbetering van de economische situatie in de bos- en houtsector en verhoging van het houtgebruik in Nederland. Dit biedt volop aanknopingspunten om de gewenste verbeteringen in praktijk te bren-

gen. Het is wel jammer dat het Actieplan niet vertrekt vanuit een integrale benadering van duurzaam bosbeheer zoals die in de internationale context opgeld doet. Binnen een dergelijke benadering past het versterken van de band tussen de bossector en de samenleving via de sociale en economische aspecten van duurzaam bosbeheer. Dit zou de positieve boodschap die men bij thema 1 wil overbrengen kunnen versterken. Bovendien sluit dit beter aan bij de keuzen die de boseigenaren in toenemende mate maken voor meer biodiversiteit, meer inheemse soorten, natuurlijke verjonging en kleinschaliger houtoogst. Met een dergelijke beheerstrategie kunnen zij hun bedrijfsdoelen bosbouwkundig en bedrijfsecono-

misch verantwoord realiseren, waarbij ze ook inspelen op maatschappelijke wensen en op de eisen voor certificering. Voorstellen die hier tegenin lijken te roeien dragen niet bij aan versterking van het maatschappelijk draagvlak voor hout en houtproductie. Een Actieplan gericht op de hele sector (zowel de aanbieders als de vragers van hout) dient naar ons idee voor beide partijen voordelen op te leveren en met beider belangen rekening te houden. Alleen dan zullen vraag en aanbod elkaar vinden en kan er gezamenlijk aan oplossingen van problemen worden gewerkt. In het Actieplan staan vooral de mogelijke knelpunten voor de houtverwerkende industrie in Nederland centraal. Hiervoor worden veel heldere oplossingen aangedragen die snel in praktijk kunnen worden gebracht. We gaan ervan uit dat bij de uitvoering van de maatregelen de belangen van de boseigenaren en de wensen vanuit de samenleving alsnog op evenwichtige wijze worden meegenomen.